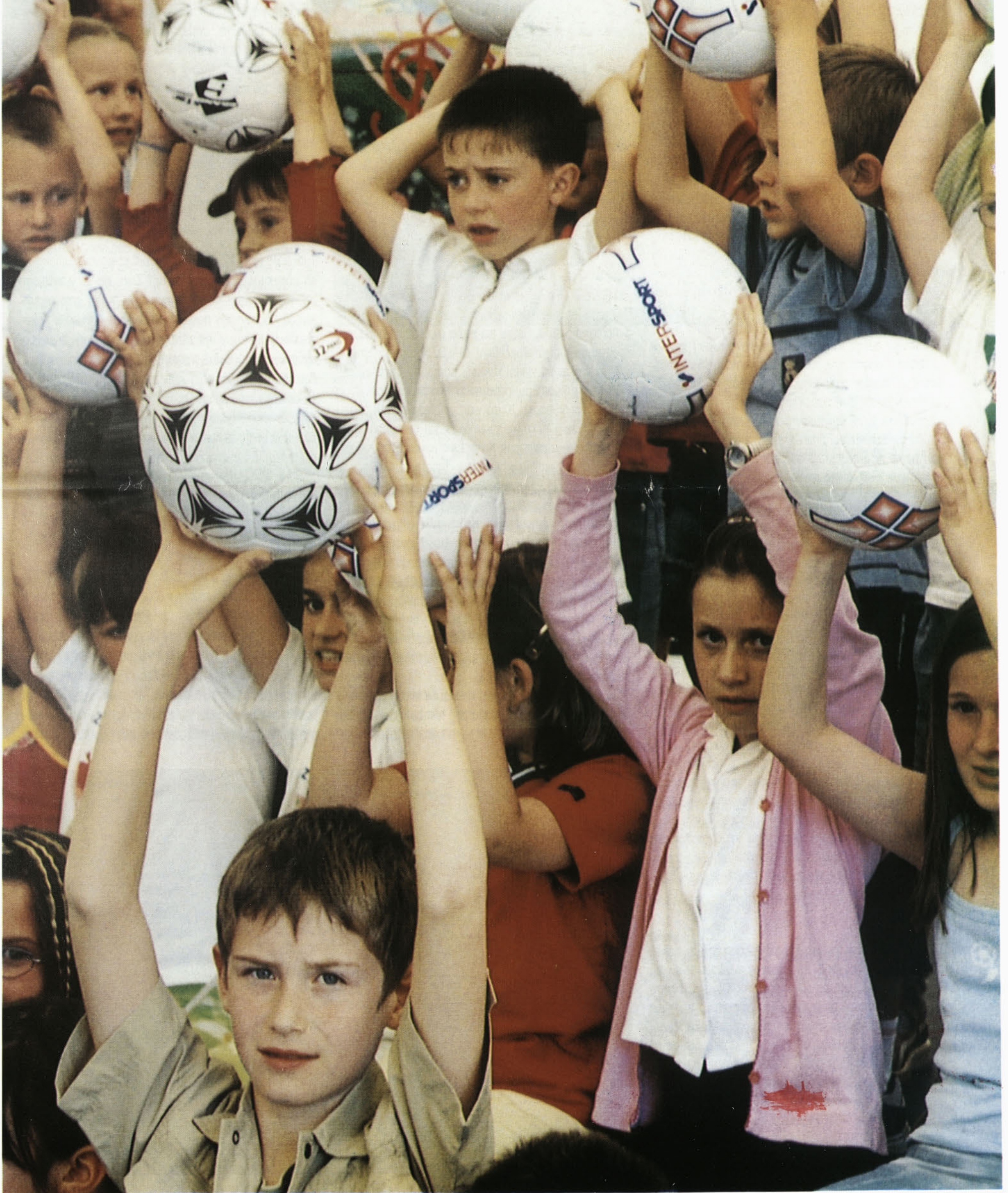

Aluminiji

Časopis družbe Talum, d.d., Kidričevo

maj 2003 / štev. 5 / leto XXXX

TALUM, d.d.
KIDRIČEVO

KIDRIČEVO
- 4. 6. 03
232

POŠTA SLOVENIJA

056,00

Žal mi je češnje

Natanko 11. aprila 2003 je minilo 50 let od smrti Borisa Kidriča, človeka, po katerem je dobila ime naša tovarna in naš kraj. Naj navedem le delček biografije, ki so jo ob 60. letnici njegovega rojstva objavili v Aluminiju davnega leta 1973:

»...11. aprila 1953 je odjeknila nepričakovana in žalostna vest za vse jugoslovanske narode: umrl je BORIS KIDRIČ, redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, ena od najpomembnejših osebnosti v jugoslovanskem in še posebej v slovenskem javnem življenju v zadnjih dveh desetletjih. Z njim je umrl človek, ki je dosegel redko izjemno skladnost med poletom svoje revolucionarne volje, znanstveno pretehtanostjo in utemeljenostjo slehernega svojega dejanja. Ta skladnost je bistveno obeleževala vso njegovo osebnost, od tistih dni, ko se je kot dijak vključil v boj za družbene smotre proletariata – do njegove prezgodnje smrti. Odlikovan je bil z Redom narodnega heroja, z Redom partizanske zvezde I. stopnje, z Redom narodne osvoboditve, z Redom bratstva in enotnosti I. stopnje in z Redom za hrabrost. Za izredno požrtvovalnost pri ustvarjanju novega gospodarstva Jugoslavije je bil odlikovan tudi z Redom junaka socialističnega dela. Zaradi predvojnih in povojnih znanstvenih del pa ga je Slovenska akademija znanosti in umetnosti decembra 1949 izbrala za rednega člana.

Ime Borisa Kidriča bo zmerom ostalo povezano ne le z giganti naše socialistične industrije in električnega gospodarstva, marveč hkrati tudi z mnogimi velikimi znanstvenimi ustanovami, ki so po vojni zrastle na naših tleh in katere so nam v čast in ponos...«

To naj bo naš skromen prispevek ob petdeset letnici smrti človeka, ki je zaradi svojih idealov že leta 1932, kot 20 letni mladenič prebil eno leto v mariborski kaznilnici. Toda ta prastari spopad med silo in pravico ga je naučil, da ne sme obupovati, temveč razumeti, kar je bil šele uvod v njegovo bogato, a žal kratko življenje. Takrat so vladale drugačne vrednote in so ljudje dejansko verjeli, da bodo industrijski giganti (zgrajeni z velikim odrekanjem), ostali v čast in ponos bodočim rodovom, in da bo ime Borisa Kidriča zmerom ostalo čaščno. Kakšen je danes odnos do zgodovine in njenih junakov, presodite sami. Nekaj pa je jasno: Kidrič ne potrebuje spreobrnjenec, ki bi se radi ogreli ob ognju njegove znanstvene in revolucionarne duše, kakor tudi ne predstavnike uživaške civilizacije, nastopaštva in ponorele ustvarjalnosti. Dovolj je le plošča z njegovim imenom..., ali morda Talum!?

Iskanje biserov

Talum! Takšen, kot ga vidimo pred sabo danes, ali nekoč na fotografijah Kerblerja, ko gledamo rezultate dela, ali Talum, kot ga čutimo ob stiku z delavci. Če upoštevamo težavnostno stopnjo proizvodnje in poslovanja z aluminijem, je Talum, če uporabim terminologijo Mojce Vozel, odgovorne urednice Gospodarskega Vestnika, biser slovenske industrije. Toda gospa Vozel v članku, »Kako prepoznati svetovne bisere« ni imela v mislih Taluma, ker tako kot mnogi slovenski analitiki vidi le Gorenje, Lek, Revoz, , Krko, Petrol itn. Pa vendar, tudi po kriterijih, ki so jih nastavili v GV pri določanju najboljših podjetjih, nismo daleč od vrha. Med 300 najboljšimi slovenskimi izvozni-

ki v letu 2002 je namreč Talum na osmem mestu. Za eno mesto smo napredovali od predlani, letos pa se bomo zaradi bistveno večjega izvoza zanesljivo pomaknili navzgor še najmanj za eno mesto. To pa je toliko pomembnejše, ker izvoz v Sloveniji, kakor tudi v EU upada, in mnogi napovedujejo resno recesijo. Gospa Vozel pravilno ugotavlja, da slava ni večna in da današnji biseri ne bodo tudi jutrišnji. Najtežje je obdržati slavo! Tega se dobro zavedamo v Talumu in nas ne skrbijo mnenja drugih, delamo načrtno in dolgoročno, predvsem pa brez poslovnih goljufij, kar je odlika le redkih. Gospod Žigman že sedaj, preden so se arhivirali projekti pravkar (ne)dokončane investicije, pripravlja strategijo za še eno novo elektrolizo.

Lastniki

Bolj kot to, na katero mesto lestvice nas bodo postavili, je za Talum pomembno, komu nas bodo prodali? Čas odločitve se bliža. Ostala sta samo dva resna ponudnika, med njimi tudi družba SINAL NALOŽBE d.o.o. Osnovni cilji te družbe so vladni komisiji podrobno predstavljeni, pomenijo dolgoročno, razvojno naravnano naložbo, kar je prepričljiva prednost. Klima v državi glede prodaje podjetij tujcem se je nekoliko spremenila, kar se najboljšje vidi pri ustavitvi privatizacije Nove Ljubljanske Banke. Proti prodaji dobrih velikih proizvodnih zmogljivosti in bank se je prvi posebej zavzemal dr. Jože Mencinger. Trditev: »Lek je samo še podružnica«, nam pove vse. Pozneje so se mu pridružili mnogi drugi znanstveniki v Sloveniji, ki so bili enotnega mnenja, da je za majhno Slovenijo, ki ima močne sosede, kot so Italija, Avstrija in posredno Nemčija, pomembno, da nas ne bi prehitel čas liberalizacije in vključitve Slovenije v EU oziroma v Enotno Monetarno Unijo, in bi ostali brez lastnih finančnih in gospodarskih stebrov. Za ohranitev ekonomske in politične suverenosti ter narodne identitete predlagajo močan slovenski lastniški razred.

Toda država ima svojo korist, ki se suče okrog poravnave javnega dolga oziroma, proračunske luknje, ki znaša 1.300 milijard SIT. Na njem so vsi, ki naj bi bili splošnega pome-

na za slovensko državo: Slovenske železnice, TAM, banke, Litostroj, železarne, ceste, Nafta Lendava itn. Ti so se zadolževali doma in v tujini, država pa je prevzela jamstvo za vračilo posojil. Država je seveda s takimi pomočmi skušala "zavarovati" delovna mesta, a žal večkrat ni bila uspešna: denar je porabljen, ljudje pa so kljub temu končali na cesti. Povsod, razen v Talumu, kar je po mnenju gospoda Teodorja Dečmana še en dokaz več, da se je Talum uspel rešiti z lastnimi silami. "Če nismo povzročali javnega dolga, nas ne smejo mešati zraven drugih pri odločitvi o prodaji," pravi Dečman.

Tretji v svetu

Tudi letos nas niso vključili pri izbiri energetske učinkovitih podjetji v Sloveniji. In zakaj? Zato, ker se v zadnjem obdobju na razpis ne prijavljamo več. "Ko pa smo se prijavljali," po mnenju gospoda Škrinjarija, "so naše argumente nestrokovno zavračali in ni imelo nobenega smisla tekmovati z različnimi trgovskimi podjetji." Varčevanje z energijo v Talumu predvsem pomeni racionalno porabo elektrike na tono aluminija, prehod na plin, kroženje tehnološke vode, koristna poraba toplote iz dimnih plinov v livarni za gretje sanitarne vode in navsezadnje tudi prihranek energije zaradi montaže izolacijski oken na upravni zgradbi. Ali veste, kolikšna je letošnja poraba energije v elektrolizi C? Točen odgovor je: poraba energije na tono proizvedenega aluminija znaša natanko 13.153 kwh. In če vprašate, kaj to pomeni, kakšni smo v primerjavi z drugimi proizvajalci? »Kategorično trdim, da po kriteriju porabe energije delimo drugo do tretje mesto med najbolj elitnimi proizvajalci aluminija v Klubu 180, to pa pomeni v Evropi in svetu,« odgovarja dr. Zlatko Čuš. V svetu smo dosegli vrh in tehnično ni možno proizvajati aluminija z manj energije. Tudi če temu prištejemo porabo v elektrolizi B, smo boljši od povprečja ostalih. Kako potem razumeti trditev Urada za makroekonomske analize, da na enoto proizvoda v Sloveniji še vedno porabimo dvakrat več energije, kot je povprečje v EU. Lahko, toda brez Taluma!

Umazan slovenski izvoz

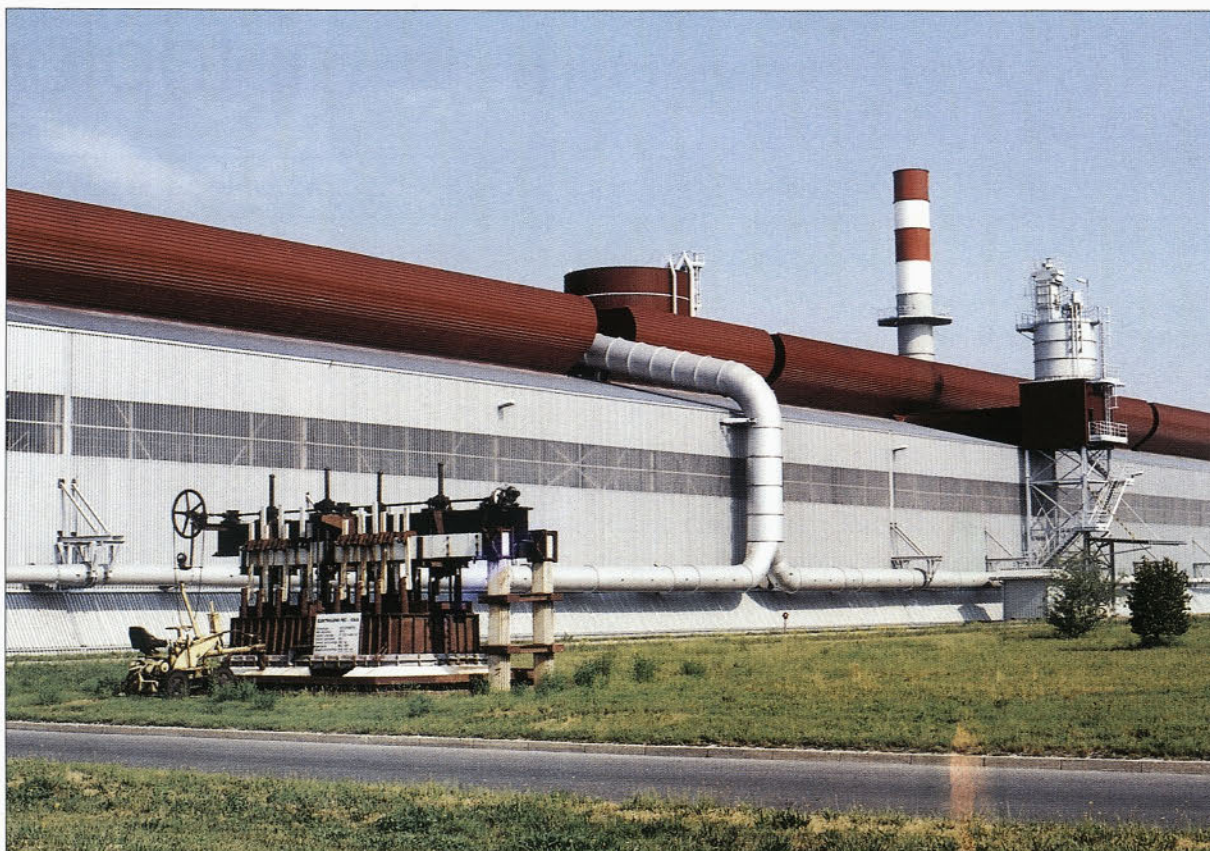
V Talumu poleg tehnološki parametrov postaja vedno bolj pomembno pretapljanje starega aluminija, reciklaža in ekološki vidiki proizvodnje v smislu ohranjanja naravnih virov. Kljub vsem znanim argumentom gospod Franci Dovč v GV, aprila letos z naslovom »Umazan slovenski izvoz« navaja, da k izvozu izdelkov z visoko vsebnostjo naravnih virov največ pripomore aluminij. Kot da ti ljudje živijo v Indiji Koromandiji, ali pa gre morda za drugi interes. V ta namen posredujem najnovejše informacije gospoda Banka in dr. Homšaka:

"O proizvodnji brez problemov še vedno ne moremo govoriti. Pohvalimo pa se lahko, da smo po skoraj dveh letih od začetka aktivnosti na zadnji modernizaciji dosegli pogoje, v katerih se lahko posvetimo optimiranju kakovosti ter energetske in materialne bilance. Že dosedanje investicije so omogočile, da imajo naši proizvodi višjo dodano vrednost. Sedaj papoteka litje zlitin po najsodobnejšem postopku. V novi peči povečujemo obseg pretapljanja starega aluminija pri čem porabimo le 5 odstotkov energije od primarne proizvodnje. Poleg tega zmanjšujemo količino žlindre, poraba vode je trikrat manjša kot prej itn. Na ta način smo bistveno zmanjšali tudi delež naravnih virov v vseh proizvodih," pravi Banko.

Dr. Homšak: *»Ravnanje z okoljem je bilo v teku izvajanja druge faze modernizacije tesno povezano. Po končanih projektih lahko ocenimo, da so bili z okoljskega stališča projekti uspešno zaključeni in preverjeni, tako da izpolnjujejo stroge zakonske norme. Poleg obvladovanja emisij prahu, plinov in drugih "polutantov" je pomembna aktivnost, zmanjševanje porabe hladilne vode v smislu ohranjanja naravnih virov, kar je ena izmed usmeritev in zahtev slovenske zakonodaje in evropske aluminijске industrije. Tako smo specifično porabo vode, ki smo jo že pred leti zmanjšali od 133 m³/t na 30 m³/t, z uvedbo sodobnega zaprtega sistema hladilne vode, zmanjšali celo pod 10 kubičnih metrov na tono aluminija«*

Svet

To še ni vse. Poleg omenjenega jer treba poudariti tudi aktivnosti, ki se jim reče: *Trgovanje z emisijami toplogrednih plinov in Kjotski protokol.* Kaj je to, lahko preberete v strokovnem članku mlade magistre ekonomije Aleksandre Murks. Za pojasnilo vam lahko služi tudi intervju, ki smo ga pred kratkim imeli z gospodom Žigma-

nom, ko smo podrobno obdelali prizadevanja Taluma k uravnoteženemu trajnostnemu razvoju in dokazali, da Talum ta načela spoštuje. Pripravljeni smo na izvajanje Kjotskega protokola. Še več, Talumove emisije toplogrednih plinov (emisije ogljikovega dioksida z največjim deležem, okrog 80%) so za 30 odstotkov nižje, in bi po obstoječi zakonodaji lahko dobili dovolilnice in trgovali z njimi. Kar se globalnih razmer tiče, zakonodaja, ki izhaja iz Kjotskega protokola še zdaleč ni urejena, ker ZDA, ki najbolj vplivajo na klimatske razmere v svetu, tega sporazuma še niso ratificirale. Bushevi gospodarji sveta se trenutno ukvarjajo s pomembnejšimi zadevami »osvobajanja« sveta. *"Eni vodijo svet, drugi svet so,"* je znameniti stavek pisatelja Fernanda Pessoa.

Doma

Razmere v Talumu je najbolj pokazala anketa, katere rezultati so vam znani. Prav je, da se odpira vprašanje plač, ki je večni problem in iluzorno je pričakovati, da bomo vsi zadovoljni. Poznejše komuniciranje preko elektronske konference je odprlo novo vprašanje glede legalnosti ano-

nimnih izjav. Možna razlaga je: tudi anketa je bila anonimna. Vendar se anonimnost v elektronski pošti lahko izrablja, v anketi pa ne. Na primer, jutri nekdo lahko anonimno zapiše laž, ki ji nekateri verjamejo. Kljub temu moramo ohraniti klimo kritičnega komuniciranja. Osebnost menim, da je anketa bila neposrečno sestavljena in bi jo morali izboljšati, ne pa ukiniti.

Mogoče smo tudi malo razvajeni vendar, kadarkoli premišljujemo o Talumu, moramo izhajati iz tega, da Talum ne bi bil to kar je, če ga ne bi ustvarjali krepostni delavci. Toda, če smo natančni, moramo priznati, da dolgoročno, zlasti v ključnih trenutkih, tovarno lahko reši en kreposten delavec. To se v resnici dogaja in je tudi anketa to nedvoumno potrdila!

Omenil bom zgodbo iz Aluminija Mostar. Gre za odnos do direktorja čigar ime zasluži, da ga zapišem: gospod Jole Musa. Ta človek je s svojo skupino ustvaril to vzorno podjetje, ki je dobilo ime »*Tvornica ruža*«, nekaj podobnega kot nam pomeni *Lahkota prihodnosti*. Vsi smo občudovali mostarsko proizvodnjo, človeške odnose in seveda rože. Ko so se začele vojne spletke in opredelitve po veri in nacionalnosti, so ga na zelo zahrbtn način spodnesli. Namreč ni sprejel vloge rušilca mostov in se ni opredelil za nikogar. Potem ko je zbolel, je še enkrat izkazal svojo človečnost in naročil, da ga pokopljejo na staro skupno pokopališče, kajti po novem ima vsaka vera strogo ločeno svojega. Na pogrebu ni bilo nikogar iz tovarne. Njegovega imena se v etnično čisti tovarni še danes ne sme omenjati. Poanto te zgodbe, ne glede na specifične razmere, ki tam vladajo, si lahko vsakdo razlaga po svoje.

Drevesa

Tudi zgodba o drevesih, ki so bila z lahkoto posekana pri urejanju naše upravne zgradbe, je dokaj žalostna. Praznina, ki je nastala po poseku, me spominja na refren *»Žao mi konja«* iz legendarne Balaševičeve balade o smrti konja, ki jo je pripovedoval vojak na poti domov iz vojne. Od vseh izgub ga je prav to najbolj prizadelo. Naša okolica bo spet lepa in urejena, vse bo pozabljeno, vendar mi bo v spominu najbolj ostala tista prelepa, velika divja češnja.

Ivo Ercegović

Trgovanje z emisijami toplogrednih plinov

"Narave nismo dobili v dar od naših dedov, temveč si jo sposojamo od naših vnukov"

Na tretji konferenci pogodbenic Okvirne konvencije združenih narodov o spremembi podnebja je več kot 160 držav decembra 1997 v mestu Kjoto na Japonskem sprejelo odločitev, da je treba zmanjšati emisije toplogrednih plinov (TGP) v ozračju, to je emisije ogljikovega dioksida (CO₂) in ostalih plinov s toplogrednim učinkom, za najmanj 5,2% v obdobju 2008-2012 glede na izhodiščno leto 1990.

Republika Slovenija je 21. junija 2002 v državnem zboru ratificirala Kjotski protokol in s tem sprejela obveznost, da zmanjša emisije TGP za 8% v obdobju 2008-2012 glede na izhodiščno leto 1986. Obveznosti zmanjševanja emisij TGP posameznih držav so različne, npr. EU, Švica ter države Srednje in Vzhodne Evrope so tudi sprejele 8%, ZDA 7% ter Japonska, Kanada, Madžarska in Poljska pa 6% zmanjšanje emisij glede na določeno izhodiščno leto. Nova Zelandija, Rusija in Ukrajina morajo emisije stabilizirati, povečanje emisij pa je dovoljeno naslednjim državam: Norveški za 1%, Avstraliji za 8% in Islandiji za 10% glede na izhodiščno leto.

Cilji Kjotskega protokola naj bi se dosegli na več načinov, med katerimi so najpomembnejši: ustrezno zmanjšanje emisij TGP, povečanje ponorov (vezave) CO₂ in uporaba t.i. kjotskih fleksibilnih mehanizmov. Zmanjševanja emisij TGP so povezani predvsem z ukrepi v energetiki, industriji in prometu, ponori predvsem s strategijo ravnanja z gozdovi, kjotski mehanizmi pa z mednarodnimi gospodarskimi aktivnostmi. Kjotski protokol o zmanjševanju emisij TGP torej predvideva poleg neposrednih ukrepov posameznih držav (npr. takse za obremenjevanje zraka z emisijami CO₂ zaradi uporabe goriv in sežiganja gorljivih organskih snovi) tudi fleksibilne mehanizme. Med katerimi je najpomemb-

Predmet trgovanja so emisije TGP, ki so določeni v Kjotskem protokolu. Ti plini so: ogljikov dioksid (CO₂), metan (CH₄), didušikov monoksid (N₂O), fluorogljikovodiki (HFC), polifluorirani ogljiki (PFC) in žvapljeni heksafluoridi (SF₆). Enota trgovanja je ekvivalent CO₂, ki je določen glede na učinek globalnega segrevanja v obdobju 100 let. Pri tem je 1 tona CO₂ enaka 1 toni ekvivalenta CO₂. Vendar pa ima 1 tona CH₄ učinek globalnega segrevanja, ki je kar 21-krat močnejši kot 1 tona CO₂, kar pomeni, da 1 tona CH₄ predstavlja 21 ton ekvivalenta CO₂, 1 tona C₂F₆, ki spada med PFC-je, predstavlja kar 9.200 ton ekvivalenta CO₂.

nejše trgovanje z emisijami (zamenjava obveznosti za denarno plačilo), sledita še skupno izvajanje (projektno zmanjševanja emisij držav pogodbenic) in mehanizem čistega razvoja, ki je tudi projektno naravn mehanizem (s pomočjo vlaganj v projekte v državah v razvoju, ki bi imeli za posledico zmanjšanje emisij TGP).

Trgovanje z emisijami...

Trgovanje z emisijami pomeni uveljavljanje zelo znanega načela Žonesnaževalec plača" (angl. »Polluter Pay Principle« ali PPP), tako bo vsako podjetje poskušalo doseči zmanjšanje onesnaževanja okolja s čim nižjimi stroški. Podjetje bo – če bo imelo možnost trgovati z emisijami – z investicijskimi ali drugimi posegi, zmanjšalo emisije na zeleno oziroma zahtevano raven. Če pa bodo stroški zmanjšanja emisij previsoki, bo na trgu kupilo manjkajoče emisijske dovolilnice od podjetja, ki je zmanjšalo emisije z nižjimi stroški, kot jih ima podjetje, ki kupuje dovolilnice in kot je cena dovolilnice na trgu. V sistemu trgovanja z emisijami pristojni organ izda dovolilnice, ki so enake skupni dovoljeni količini emisij, posameznim upravljavcem naprav oziroma podjetjem. Obveznost, da morajo upravljavci naprav, ki povzročajo emisijo TGP pridobiti dovoljenje za njihovo izpuščanje, izhaja, da so torej vse te naprave vključene v shemo trgovanja, bodisi kot prodajalci ali kupci emisijskih dovolilnic, odvisno od tega, koliko bodo znašali stroški njihovih lastnih ukrepov zmanjšanja emisij TGP v povezavi s ceno emisij. Trgovanje bo namreč definiralo tržno ceno emisij, ki bo – enako kot pri davkih ali taksah – določilo stroške onesnaževanja in spodbudilo onesnaževalce, da zmanjšajo emisije.

Organ, ki je pristojen za nadziranje emisij v določeni državi, pri uveljavljanju sheme trgovanja z emisijami, najprej določi skupne dovoljene emisije in jih nato razdeli na enote trgovanja – dovolilnice. Po določitvi skupne količine dovolilnic le-te dodeli vsem udeležencem, ki sodelujejo v shemi. Ločimo dve metodi dodelitve dovolilnic: metodo dedovanja (žgrandfathering) in dražbo. Pri metodi dedovanja se dovolilnice dodelijo brezplačno na osnovi različnih ključev, ki so lahko pretekle emisije (npr. povprečje več let), delež emisij ali delež vključenih instalacij posameznega udeleženca v shemi vseh sodelujočih udeležencev. Trenutno prevladuje metoda dedovanja in tudi v evropski shemi je predvidena brezplačna dodelitev dovolilnic. Na dražbi naj bi bilo dodeljenih le okrog

Mag. Aleksandra Murks

10% vseh dovolilnic, kar velja za države članice EU in njene pridružene države članice.

Vsi udeleženci, ki sodelujejo v shemi, si morajo pridobiti takšno količino dovolilnic, ki ustreza njihovi količini dovoljenih emisij. Udeleženci, ki jim uspe zmanjšati emisije za več kot je zahtevano, lahko prekomerne emisije oziroma presežke prenesejo v naslednje obdobje trgovanja; lahko jih tudi prodajo na trgu tistim podjetjem, ki jim emisij ni uspelo zmanjšati na zahtevano raven ali pa jim zmanjševanje emisije povzroča previsoke stroške oziroma višje stroške kot je cena emisij na trgu. Če udeleženci ne zagotovijo zahtevane količine dovolilnic do roka, ki ga določi pristojni organ, morajo plačati finančno kazen za celotno manjkajočo količino emisij.

Slovenija...

V Sloveniji na ravni države dosedanja ukrepi niso prinesli pričakovanih rezultatov, količina in trend emisij odstopa od kjotskih ciljev, zato bo treba v prihodnjih letih to stanje popraviti s programom ukrepov zmanjševanja emisij TGP. Kot dopolnilo domačim ukrepom na področju zmanjševanja emisij TGP bo Slovenija sodelovala tudi pri kjotskih mehanizmi. Trenutne projekcije kažejo, da bo morala Slovenija zmanjšati emisije za 10%-20%,

odvisno od upoštevanih ukrepov (ali samo sedanja ukrepi ali pa bo uvedla dodatne ukrepe), če želi izpolniti kjotski cilj. Emisije TGP so namreč že leta 2000 presegle raven iz leta 1986. Slovenija bo kot prihodnja članica EU, morala prevzeti in kasneje tudi upoštevati ŽDirektivo za trgovanje z emisijami toplogrednih plinov v EU", ki jo bo EU uvedla 1. januarja 2005. Poskusno obdobje trgovanja bo trajalo do 31. decembra 2007 in se bo nato nadaljevalo v prvo obvezujoče obdobje 2008-2012 po Kjotskem protokolu.

Večina zakonskih in podzakonskih aktov, ki so predvideni kot instrumenti za izvajanje Kjotskega protokola v Sloveniji, predstavlja prilagoditev pravnemu redu EU v procesu vključevanja Slovenije v članstvo, oziroma aktiviranje zakonskih instrumentov in nadaljnjemu razvoju skupnega pravnega sistema. V Sloveniji je v pripravi novi Zakon o varstvu okolja, ki uvaja obveznost pridobitve dovoljenja za izpuščanje TGP in institut emisijskega kupona oziroma emisijske dovolilnice, ki bo skladno s prihajajočo evropsko zakonodajo na področju shem za trgovanje z emisijami postalo predmet mednarodnega trgovanja in tako pomemben instrument doseganja ciljev politike zmanjševanja emisij TGP na ekonomsko učinkovit in stroškovno najugodnejši način.

Taksa za obremenjevanje zraka z emisijami CO₂ v Sloveniji mora biti usklajena z instrumentom trgovanja z emisijami, saj oba mehanizma predstavljata instrument ekonomske politike na področju zmanjševanja emisij TGP. Usklajenost, ki pomeni ustrezno spremembo veljavne Uredbe o taksi za obremenjevanje zraka z emisijami CO₂, mora biti izpeljana najkasneje do 1. januarja 2005, ko se začne 3-letno poskusno obdobje trgovanja z emisijami v Sloveniji.

Evropska unija...

Shema trgovanja z emisijami v Evropski Uniji zaenkrat vključuje samo emisije CO₂, ki ima med toplogrednimi plini največji delež (okrog 80%) in bo obsegala naslednje dejavnosti: energetiko, proizvodnjo pare in toplote; naftne rafinerije; proizvodnjo železa in jekla; proizvodnjo cementa, apna, stekla, keramike, opeke in porcelana ter proizvodnjo celuloze in papirja. V prvi polovici leta 2004 morajo države članice in pridružene države članice izdelati in oddati nacionalni alokacijski načrt. Nacionalni alokacijski načrt mora vsebovati vse potrebne podatke (najpomembnejša je seveda količina izdanih dovolilnic), da se bo trgovanje z emisijami CO₂ s 1. januarjem 2005 lahko nemoteno začelo. Metoda dodelitve v EU bo zaenkrat brezplačna, vendar pa je od posameznih držav udeleženk odvisno, kako bodo dovolilnice razdelile (ali povprečje preteklih emisij ali delež vključenih instalacij posameznega udeleženca itd.).

TALUM...

V Sloveniji bodo v shemo trgovanja z emisijami TGP vključeni zavezanci po smernici IPPC, med katere spada tudi TALUM in upravljavci tistih naprav, ki imajo instalirano moč med 20 in 50 MW. TALUM pri

svoji dejavnosti sprošča emisije dveh vrst tistih toplogrednih plinov, ki so zajeti v Kjotskem protokolu. To so emisije CO₂ in emisije PFC-jev.

V evropsko shemo trgovanja bodo v 3-letnem poskusnem obdobju vključene samo emisije CO₂, kar velja tudi za Slovenijo in TALUM. V TALUM-u so bile emisije CO₂ leta 1986 posledica obratovanja elektroliz A in B ter kotlarne. Emisije so bile posledica porabe fosilnih goriv (rjavega premoga, težkega kurilnega olja in zemeljskega plina) ter porabe oziroma odgorevanja ogljikovih anod v elektroliznih celicah. TALUM je v preteklih letih z realizacijo projektov modernizacije in prestrukturiranja proizvodnje z ukinjanjem proizvodnje glinice in ustavitvijo kotlarne močno zmanjšal emisije TGP. Sedanje emisije TGP so posledica porabe zemeljskega plina in porabe oziroma odgorevanja ogljikovih anod v elektrolizah B in C. Če primerjamo emisije TGP (zaenkrat le emisije CO₂) v TALUM-u glede na izhodiščno leto 1986, lahko ugotovimo, da so sedanje emisije za okrog 30% nižje od tistih v letu 1986. Verjamemo, da bo država Slovenija navedene rezultate naporov in investicijskih vlaganj TALUM-a upoštevala kot osnovo pri »pravični« dodelitvi dovolilnic za emisije TGP oziroma na začetku le za emisije CO₂.

Prihodnost...

Pri trgovanju z emisijami naj bi se cene dovolilnic gibale med 5 EUR/t CO₂ in 10 EUR/t CO₂, predvidevanja pa so, da bi lahko cene dovolilnic v prihodnosti porasle tudi do 18 EUR/t CO₂. Finančna kazen v evropski shemi trgovanja bo znašala 40 EUR/t CO₂ v poskusnem obdobju 2005-2007 in nato bo narasla na 100 EUR/t CO₂ v obdobju 2008-2012 za prekomerne

nedovoljene emisije. Kljub povišanju, se še vedno pojavljajo dvomi o določeni višini finančne kazni, saj nekateri strokovnjaki menijo, da je kazen prenizka, kot primer navajam višino finančne kazni, ki velja v Programu kislega dežja v ZDA, kjer znaša finančna kazen približno 2.500 USD na tono prekomerne emisij žveplovega dioksida (SO₂). Instrument trgovanja z emisijami naj bi predstavljal najbolj fleksibilno orodje za reševanje okoljskih problemov na

področju zmanjševanja emisij TGP na stroškovno učinkovit način, saj naj bi udeleženci izbirali med bolj ali manj učinkovitimi sistemi zmanjševanja emisij na zahtevano raven. S pomočjo fleksibilnih mehanizmov pravzaprav spodbujamo trajnostni razvoj, ker nam ti mehanizmi omogočajo prenos najboljših razpoložljivih tehnologij med podjetji, ki sodelujejo v shemi.

mag. Aleksandra Murks

Poškodbe pri delu

Poškodbe pri delu in število izgubljenih dni zaradi poškodb pri delu so najpomembnejši negativni kazalnik varstva pri delu v določeni sredini.

Posledice poškodb pri delu niso samo poškodbe posameznika v fizičnem in psihičnem smislu, temveč prizadenejo tudi njihove družine, delovne organizacije in celotno družbo.

Sem sodijo stroški zdravljenja, bolniškega staleža, rehabilitacije, odškodnine ter skriti stroški oz. izgube v podjetju (motnje delovnega procesa, zmanjšanje produktivnosti, ipd).

Vsaka poškodba najprej predstavlja fizično in psihično travmo za poškodovanega, številne neprijetnosti povezane z medicinskimi intervencijami, materialne izgube in zmanjšanje življenjske in delovne zmožnosti. Ekonomske izgube družbe se lahko izkažejo kot izdatki zdravstvenega in invalidskega zavarovanja (direktna izgube), škode za delovno organizacijo in izgube družbene skupnosti (indirektna izgube).

Poškodbe pri delu je mogoče dokaj zanesljivo spremljati, saj je nastanek poškodbe vedno povezan z dogodkom - nezgodo, ki jo je povzročil.

Dogodki - nezgode imajo svoje vzroke in s poznavanjem le-teh lahko odpravimo tudi možnost nastanka poškodbe. Zato še vedno velja pravilo, da je človeški dejavnik glavni razlog poškodb pri delu in zasluži veliko pozornost pri obravnavanju le-teh.

Za lažje razumevanje podajam razlago za ključne besede:

- nesreča je nepredvidljiv dogodek, ki je nastal naključno. Posledica je lahko materialna škoda, poškodba osebe ali kombinacija obeh in na katerega se ne da vplivati. Nesreča je tudi stanje, ki povzroča duševne bolečine (kako sem nesrečen-čna). Nesreča je širši pojem, zato v praksi v zvezi nesreč pri delu govorimo o pojmu nezgoda in poškodba pri delu.
- nezgoda je nepredvidljiv dogodek, ki ni nastal naključno. Vključeni so dejavniki, na katere človek lahko vpliva. Posledica nezgode je lahko poškodba oz. okvara zdravja, samo materialna škoda ali pa oboje. Tako je nezgod pri delu bistveno več, kot pa poškodb pri delu.

- poškodba pri delu je nepričakovan dogodek, ki je posledica neposrednega in kratkotrajnega mehanskega, fizičnega ali kemičnega učinka in drugih obremenitev ali sprememba fiziološkega stanja organizma, ki ga od zunaj vrše dejavniki, ki so neposredno povezani z pogoji dela in prizadenejo tkivo ali povzročajo njegovo obolenje.

Iz definicije poškodbe pri delu izhaja, da sta za priznavanje poškodb pri delu pomembni dve dejstvi:

- da je prišlo do poškodbe naglo - akutno
- da je nastala poškodba vezana na opravljanje poklicne dejavnosti in je kot takšna poškodba v vzročni zvezi z opravljanjem dela.

Nagajnost posameznika k poškodbam:

- stalna ali občasna (utrujenost, vinjenost); trenutno razpoloženje
  - dedno ali pridobljeno (barvna slepota, spotikanje, padci)
- Človeške vzroke poškodb običajno delimo v tri skupine motečih stanj:
- fizično ali fiziološko stanje (npr. alkoholiziranost ali drogiriranost, utrujenost, kronične bolezni, telesne prizadetosti)
  - duševna ali čustvena stanja, vznemirjenje, pritisk drugih, naglica, duševna prizadetost, osebnostna motenost
  - izkušnje (npr. neizkušeni, ne-vajenost, neusposobljenost, delo na pamet)

Na koncu tega sestavka bi posebej opozoril na dejavnike delovnega in življenjskega okolja: Urejeni in harmonični odnosi v družini ustvarjajo pri vsakem človeku občutek varnosti, zadovoljstva in razpoloženja. Take občutke posameznik prenaša tudi izven družine in v vse delo ter medosebne stike. Vsak neprijeten dogodek ima nasproten vpliv, ki je lahko dvoje.

V primeru bolezni v družini ali nerešenih problemih, se pri človeku pojavi zaskrbljenost, nerazpoloženje, potrtnost. Stalen ali občasen kreg (prepir) izziva pri človeku napatost, revolt, jezljivost, željo, da se reši nagradenega pritiska.

Oba razloga negativno vplivata na delazmožnost, ker zmanjšujeta koncentracijo in spremenita način obnašanja. Pri tem človek dela napake, pride do nepazljivosti, ki ima lahko za posledico poškodbo.

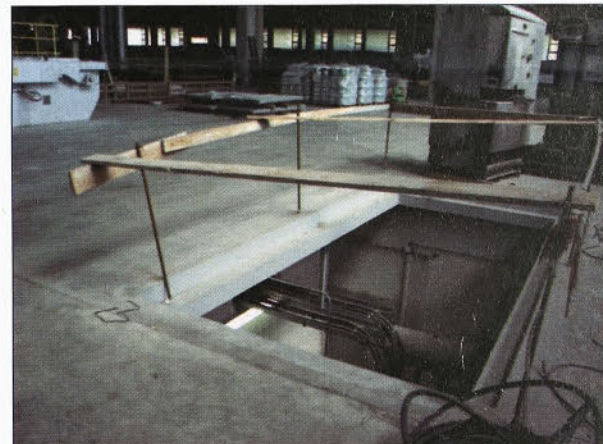
Dobri medčloveški odnosi so pomembni za uspešno in varno opravljanje katerekoli aktivnosti. Dobra socialna klima v katerikoli sredini, da je vsaka osebnost spoštovana, da skrbijo drug za drugega, ustvarja pri človeku občutek varnosti.

Zelo pomembna je tudi ustrezna organizacija dela oz. katerekoli aktivnosti izven dela. Neustrezna organizacija dela lahko privede, direktno ali indirektno, do nezadovoljstva, utrujenosti, izčrpanosti in posledično do poškodb.

Nadaljevanje sledi v naslednji številki Aluminija.

Janez Šterbal

Zaščitna ograja tretjega tisočletja?

Pogosti primeri zasilnih izvedb varnostnih ukrepov (v tem primeru varnostne ograje)

ZDRAVOTALUM
Aktivnosti za zdravje

Kolesarjenje

V soboto, 10. maja, smo se ljubitelji kolesarstva zbrali na parkirišču pod gradom na Ptuj.

Na štartu nas je bilo 22 udeležencev. Razveseljivo je tudi to, da se nam pri vsaki akciji pridruži vsaj ena udeleženka nežnejšega spola.

Na razpolago sta bili dve trasi: krajša in daljša. Ob 9.30 smo se v koloni za spremljevalnim vozilom zapeljali proti Vičavi in Krčevini pri Vurbergu, kjer so udeleženci krajše poti zavili desno proti Grajeni in nazaj proti Ptuj. Udeleženci daljše poti pa smo kolesarjenje nadaljevali od Vurberga proti Dvorjanam, Dupleku, Hrastovcu, Selcam, Jiršovcem, Janežovcem ter nazaj na Ptuj. Daljša trasa je bila nekoliko bolj zahtevna, toda vsi udeleženci so prispeli na cilj varno in brez poškodb.

Po končani vožnji so se nekateri čudili nad lepoto same pokrajine, kjer smo se vozili. Upam, da se nam ob naslednji akciji pridruži še kdo. Prav je, da tudi izven delovnega mesta združimo svoje moči in se razgibamo ter spoznamo našo okolico.

Slavko Krajnc

Če me kaj moti, nisem dovolj zbran

Jurček Lamot ni navdušen nad mojim povabilom k pogovoru. »Nočem tega,« se izmika. Dam mu nekaj dni časa in pošljem okvirna vprašanja. Da premisli in se odloči. Ob dogovorjenem dnevu se slišiva in dobiva celo v njegovem prostem času. »Pa kaj, koliko ur dam za treninge in tekmovanja, zakaj ne bi še te,« je slišati čisto prijazno. Torej prav.

Preseneti me, ko razgrne list papirja na katerem so duhoviti odgovori na zadnjič poslana vprašanja. Govori počasi, razlaga, tudi obmolkne, da razmisli, ali prebere s tistega papirja, kar meni, je prepričeni, ne bi uspelo.

Pred menoj nastaja nova podoba človeka, ki ni le pevec in strelec, kar sem vedela o njem, ampak mnogo več. Pod tistimi črnimi in nenavadno košatimi brki se skriva čisto prijazen nasmeh in nežna duša. Kaj drugega naj rečem o človeku, ki stružnico primerja s slikarskim platnom, ki mu ni tuja govorica odrskih desk, ki bi na treningu včasih najraje zapel, ker glasba neizmerno sprošča. »V nas se nabirajo napetosti doma in v službi. Eni vzrojijo, drugi jih nosimo v sebi. Ko jih je preveč, vzamem v roke kitaro ali bugarijo. Prsti drsijo po strunah in meni odleže.«

Kdo je torej Jurček Lamot?

Sem človek, ki ima poleg slabih lastnosti še kakšno dobro. Star sem nekaj čez pol stoletja, torej ravno dovolj, da sem v življenju počel že marsikaj. Po naravi sem miren. Rad imam veselo družbo in ljudi, ki jim bonton in pravila lep-ega obnašanja niso neznanka. Po poklicu sem strugar, trenutno še zaposlen v Talumu.

Delate kot operater pri izdelovanju rondelic. Iz vašega pogovora je razbrati, da pogrešate delo strugarja.

Zelo. Tam lahko pokažeš, kaj znaš. Strugar je kot slikar in stružnica je stroj za izražanje. Na njej se da narediti marsikaj. Vse je odvisno od iznajdljivosti in sposobnosti ter interesa avtorja.

Kot pevca Moškega pevskega zbora Talum vas poznamo mnogi, kot strelca le redki. Kako, da ste petje zamenjali za strelstvo? Ali je oboje še vedno vaš zelo resen hobi? Ste mora med strelci najboljši pevec?

Ne bi si upal trditi, kdo je najboljši pevec, ker pač ne poznam pevske sposobnosti ostalih strelcev.

Verjel bi, da me kot pevca najbolj poznajo tisti, katerih svojce smo pospremili na zadnji poti. Na naše koncerte je prišlo bolj malo ljudi, večinoma tisti, ki sami pojejo pri kakšnem zboru in prijatelji ter sorodniki.

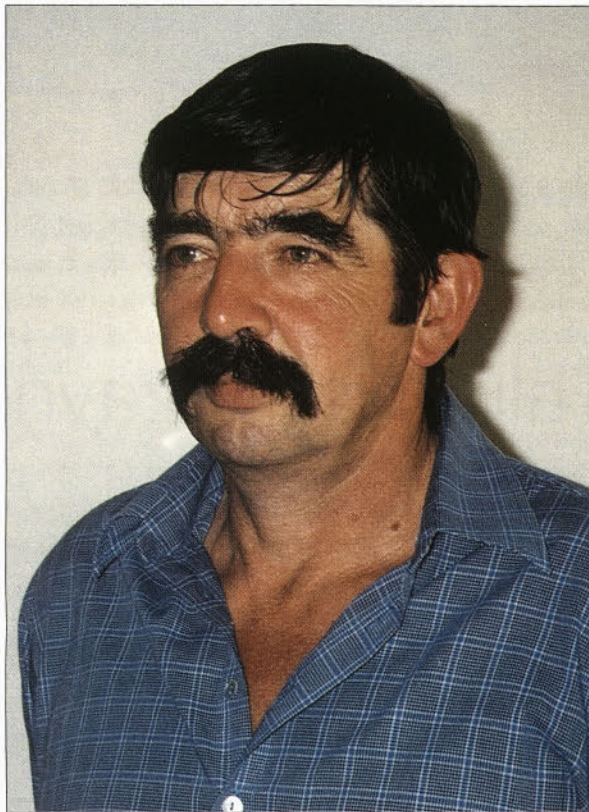
Če sprašujete po mojih hobijih, moram povedati, da je glasba pri meni še vedno v prvi vrsti. Pred leti sem le zamenjal eno vrsto glasbe za drugo. Nisem več član moškega pevskega zbora, ampak tamburaškega orkestra, ki uspešno nastopa na slovenski glasbeni sceni. Igram bugarijo. To je spremljevalni inštrument, ki je podoben kitari, le drugače je uglašen.

Glasba me spremlja že od mladih nog in kar se not tiče, nisem nepismen, saj sem obiskoval nižjo glasbeno šolo. Poleg tega je kar nekaj mojih bližnjih in daljnih sorodnikov glasbenikov, pa tudi mama je igrala na violinske citre. V zboru sem pel še preden sem začel hoditi v šolo. Štejem si v čast, da sem bil član zbora, ki ga je vodil pokojni Branko Rajšter. Samo njemu se lahko zahvalim za svojo tehniko petja. Res je imel grobe prijeme, ampak kar nas je naučil, smo si zapomnili. Bil je odličen zborovodja.

S strelstvom pa je tako, da večina Slovencev pozna Rajmunda Debevca in pri njem se skoraj vse konča. Imamo pa še kar nekaj dobrih strelcev, čeprav se o njih malo piše.

Vi jih poznate?

Seveda, saj se srečujemo na ligaških tekmah in državnih prvenstvih. V naši strelski družini imamo dva državna reprezentanta; to sta Boštjan Simonič in Cveto Ljubič. Letos smo prvič nastopili v prvi ligi in zmagali z zračno pištolo. Od takrat je prav prijeten občutek, ko se pojavimo in je slišati »Kidričani so tu, spet nam bodo mero vzeli.«

V reprezentanci smo imeli celo tri predstavnike, a je eden zaradi malo slabših rezultatov izpadel. Nenehno moramo biti v formi. Zveza organizira kontrolne tekme, ki služijo za izbor reperezentance. Naredijo pa tudi dve do tri pozivne tekme, kamor pokličejo petnajst do dvajset boljših strelcev iz vseh strelskih družin Slovenije in takrat izberejo reprezentanco. Naj se malo pohvalim. Na zadnjo kontrolno tekmo smo bili povabljeni vsi štirje iz naše strelske družine, torej tudi jaz, čeprav sem rezerva.

Verjetno je velika razlika med tekmovalnim streljanjem in tistim pri vojaki. Ste bili pri vojaki dober strelec?

Vojaško in policijsko streljanje ne spadata v sistem športnih tekmovanj. Za nas veljajo evropska in svetovna pravila in norme. Tako kot mora na primer skakalec v daljavo izpolniti normo, jo moramo tudi mi. Ocenjujejo nas od družinskih tekmovanj, do regijskih in državnih. Za vsako višjo stopnjo je postavljena norma in sodniki odločajo, kdo gre naprej.

Ta vojaška pa je taka: moje glavno orožje pri vojaki sta bila kramp in lopata. S puško sem v celem vojaškem roku izstrelil le osem nabojev. O kakšnem dobrem strelcu torej ne morem govoriti. Bil sem v skupini vzdrževalcev, ki smo se selili iz enega na drugo letališče ter tako spoznal Kraljevo, Prištino, Skopje, Skopski Petrovac, Ivangrad... V rezervni postavi nekdanje jugoslovanske vojske pa je bilo čisto drugače. Takrat sem bil zaposlen v Tapu, kjer so me že vključili med strelce. Ko sem prišel v Kidričevo, sem s streljanjem nadaljeval.

Kako postaneš dober strelec?

Imeti moraš veliko mero talenta, volje in vztrajnosti, potem pa je treba delati in delati...

Najpomembnejši je vid. Vse drugo se je treba naučiti: koncentracijo, kontrolo dihanja, utrip srca, kontrolo čustev, misli in še kaj. Zelo pomembno je, da med streljanjem enakomerno dihaš. Če ne dobiš dovolj kisika, je slabša vidljivost in lahko se pred tarčo pojavijo razne meglice in podobno. Ko se pripraviš na strel, je dobro, da se ti v možganih odvrti celotna slika strela. Dobro namreč veš, koliko časa je potrebno, da se umiri roka in če takrat sprožiš, je dober zadetek (vstane, postavi se v položaj strelca, stegne roko, počaka da se umiri in odigra strel).

Za 60 strelcov imam časa minuto in petinštirideset sekund. Vse čas stojim in ni dobro, da se med enim in drugim strelom prestavljam, ker bi se moral ponovno korigirati. Skratka vse moraš imeti »v glavi«. Tam si čisto sam in nikogar ni, ki bi ti rekel, to in ono je narobe. Torej je samo od mene je odvisno, kako bom opravil.

Nekaj posebnega so finalna tekmovanja. Takrat se strelja vsak strel posebej na svojo tarčo in ga posebej ocenjujejo. Ponavadi strelja osem najboljših iz prvenstva in to na ukaz. Sodnik odšteva čas in za vsak strel je na voljo 75 sekund. Če tekmovalec ta čas prekorači, strel ne šteje in rezultat je nič.

In če vas kaj zmoti? Mora biti na strelišču tišina?

Ne. Nova pravila tega na zahtevajo. Ljudje tam zadaj za strelci se lahko normalno pogovarjajo, ne sme pa biti kakšnega hrupa, ropota in podobno.

Če me na strelišču kaj moti, pomeni, da nisem dovolj zbran, ker je vse drugo predpisano in mora ustrezati normativom.

Vi streljate samo s pištolo?

Zdaj streljam le z zračno pištolo. Za puško moraš imeti zdravo hrbtenico, ker je ta pri streljanju zelo obremenjena, zato imajo puškaši drugačno opremo. Spominja na viteške oklepe.

Seveda gre vse orožje pred tekmovanjem preko kontrole, pri puškaših tudi obleka. Pri strelcih s pištolo pa so deležna posebne pozornosti zapestja. Ta morajo biti popolnoma prosta. Marsikdo si je skušal pomagati s kakšnim pripomočkom, kar ni dovoljeno.

Kakšni so vaši treningi? Trenirate sami, ali je potrebna skupina? Na kaj morate biti pred tekmovanjem še pozorni?

Treniram zelo neenakomerno, ker mi izmensko delo v službi ne dopušča stalnih treningov. Res je, da treniram včasih sam, vendar takrat delam na fizični kondiciji. Za rezultat pa takrat, ko nas je več, ker tudi na tekmi nisem nikoli sam. Torej je strelstvo individualnem šport le na

strelskem mestu, kjer streljam sam v svojo tarčo, vendar se ves čas zavedam, da delam za ekipo, ki šteje štiri člane. Dober rezultat je spodbuda za vsakega strelca, prav tako dobri rezultati ostalih članov ekipe.

Študije kažejo, da pred tekmovanjem in na dan tekmovanja ni dobro pretiravati v nobeni stvari. Med drugim se je potrebno izogniti težje prebavljivi hrani, vsekakor pa ubežati pred stresnimi situacijami. Vemo, da včasih stvari, ki nas tarejo, "pridejo za nami", in če se to zgodi na dan tekmovanja, je rezultat slabši.

Imate kdaj tremo?

Tremo imam vedno, vendar jo je potrebno spraviti v optimalne okvirje. Odvisna je tudi od dnevne forme. Včeraj na primer sem naredil odličen rezultat, danes pa mi ne gre, ker nisem dovolj zbran. Vse treninge in tekmovanja beležimo in pri analizi se natanko vidi, kdaj in kako nam forma niha.

Bi morali trenirati več?

Rajmund Debevec trenira dvakrat na dan. Toda on je pro-

fesionalec. Jaz treniram, ko sem prost. Naše strelsko društvo ima v Mladiki na Ptuju rezervirana dva termina na teden. Govori se, da bo Kidričevo dobilo večnamensko dvorano in upam, da bo več priložnosti tudi za nas.

Kako usklajujete treninge in delo v izmeni?

Težko, ampak z zadostno mero dobre volje, gre tudi tako. Ne smem razočarati ekipe, ki računa na mojo lojalnost in optimalen rezultat. Zavedam se, da ekipni rezultat tvorijo trije posamezni rezultati, to pa je tisto, s čemer stopimo pred donatorje in sponzorje, kajti brez njihove pomoči ne bi mogli delati. Dokler ne bomo imeli kakšnega mladega tekmovalca, ki bo vsaj tako kvaliteten kot jaz, bom vztrajal. Rezerva vendar mora biti. Gotovo pa bi vse skupaj zelo pogrešal.

V čem je čar tega športa?

Mene zanima orožje in predvsem to, kaj se pozna na tarči. Je zadetek v sredini, kjer mora biti? Ne vem razložiti.

Ribiči pravijo, da jih vabi duh po ribi, strelci bi rekli duh po smodniku in svincu.

Imate še kaj, kar vam je v posebno veselje. Kje si nabirate moči za službo in tekmovanja?

Zdaj se bo začelo. Strašno rad gobarim. Večkrat gobe tudi sam pripravim. Snežka, ki zraste tik pred zimo, je za moj okus najboljša. Jurčki so zelo dobri za kotlovino, golaž ali juho, ker imajo močno aromo. Prav tako odlična je panirana dežnikarica, pa karželj, ki je sicer zaščiten. Utrgam ga, ko je velik in odprt, ker že spustil trose in je svojo delo opravil.

Gobarjenje je poseben užitek.

Prav zavidam vam. Tudi meni je všeč, ampak traja, preden kaj najdem?

To je to. Ker traja, si je treba vzeti čas. Tudi za prijatelje, še pesem poje o tem, in to ljudje premalo upoštevamo.

Vera Peklar

Strelstvo

Z družbo Talum do državnih prvakov

Pred štirimi leti si je strelsko društvo zadalo cilj, da pride med tri najboljše ekipe v državi. Društvo ni imelo ne denarja ne ustrezne strelske opreme za tekmovanje in ne prostorov, kjer bi lahko normalno vadili. Prevzel sem vodstvo kluba in skupaj z ostalimi člani, ki so delili enako

Jurček Lamot, delavec družbe Talum, ki je s svojim delom in trudom pripomogel, da je Strelsko društvo Kidričevo postalo državni prvak, kljub temu, da je narava njegovega dela v Talumu takšna, da mu ne dopušča rednih treningov. Podjetju Talum se iskreno zahvaljujemo za vsa sredstva, ki so nam bila dodeljena. Upamo, da smo upravičili vaše zaupanje. Z rezultati in uspehom naših strelcev še enkrat

izrekamo najiskrenejšo zahvalo za vso podporo vodstvu podjetja ter upamo, da nam boste pripravljeni tudi v bodoče prisluhni in nam še naprej pomagati.

P.S

Le jasni cilji in delo pripeljejo do želenih ciljev in rezultatov.

Gorazd Maloič

mišljenje, zastavil cilj in program dela. Največji problem je bil, kje dobiti sredstva za nabavo opreme. Po zelo kratkem pogovoru z direktorjem Taluma mag. Danilom Toplekom, glede potreb in ciljev našega društva, nam je bil g. direktor pripravljen finančno pomagati pri nabavi prepotrebne strelske opreme.

Že prvo leto smo postali prvaki v 3. ligi in tretji na državnem prvenstvu. Drugo leto smo postali prvaki v 2. ligi in drugi v državi. Tretje leto je naše društvo že imelo 2 državna reprezentanta ter 35. mesto na evropskem prvenstvu med posamezniki. Postali smo tudi drugi v državi z zračnim in MK orožjem. Letošnje leto pa smo postali državni prvaki. Imamo tudi prvaka med posamezniki; to se je zgodilo 12. aprila v Portorožu, kjer smo postali vice prvaki. Teden kasneje pa smo postali še državni prvaki. Letos sta dva naša strelca Boštjan Simonič in Cveto Ljubič potrdila normo za svetovni pokal v Muenchnu in Zagrebu, kjer bosta nastopila kot člana državne reprezentance, ki bo zastopala našo državo. Izredne rezultate je dosegel tudi

Otvoritev razstave

Rišemo in pišemo

V Talumu že peto leto izvajamo razne aktivnosti, ki naj bi nas spodbudile, da bi skrbeli za svoje zdravje. Letos smo že tretjič zapored vključili tudi otroke zaposlenih in jih povabili, naj rišejo in pišejo o zdravju. Sodelovalo je 70 otrok. V ta namen smo na tovarniškem dvorišču postavili šotor, kjer je bila 23. maja otvoritev razstave in predstava za otroke. Prišli so skoraj vsi mladi avtorji s spremstvom, povečini s starši, pa tudi dedke in babice je bilo videti. Najprej jih je pozdravila članica Uprave Talum Brigita Ačimovič in poudarila zadovoljstvo nad sodelovanjem: »Pravzaprav ste naši zvesti sodelavci, zato upam, da bomo akcijo tudi drugo leto ponovili, četudi bo deževalo. V nas bo vedno sonce« Šotor je za več kot uro postal prav delavnica smeha in dobre volje, ki jo je delil simpatični gost Sten Vilar, animator, igralec in pevec.

Letošnja nagrada za sodelovanje je bila žoga.

Ribiško tekmovanje za pokal Taluma

Rado Repič

V soboto, 17. 5. 2003, so se prebudili tudi ribiči iz Taluma in njegovih hčera. Za ta čas dokaj hladno, vendar sončno jutro je privabilo ob Rogozniški ribnik okrog petintrideset dobrega ulova željnih ribičev. Organizator-sekcija za ribištvo pri SKEI Talum, je po žrebu razvrstil tekmovalce na oštevilčene prostore ob ribniku in po uradnem ribiškem pozdravu: "Dober prijem" se je začelo zares. Površni poznavalci smo mislili, da lepšega dneva za ribičijo skoraj ni, pa smo se motili. Miran se je pritoževal nad nezainteresiranostjo podvodnih živali, češ, da ni še nobena sploh poskusila vabe, kaj šele, da bi jo ujel, na drugi strani ribnika v globoki senci se je Ivan pritoževal nad nizko temperaturo (mimogrede ob 7. uri se je živo srebro na termometrih ustavilo pri skromnih 3 C), Jožetu v soseščini sta dve pretkanki uspeli ubežati..., vendar se je na koncu vse dobro izteklo. Saj veste

kakšni so ribiči: "Še včeraj sem na istem mestu in z enako vabo potegoval ribe na suho kot za stavo, danes pa nič". Prisotni smo se izjavi samo nasmejali.

Da ni bilo tako slabo, so se ribiške palice kar precej krat ukrivile in napovedale, da bo ulov uspešen. Tako smo tudi dočakali rekordni ulov. Rado je nekaj minut pred zaključenim časom tekmovanja vrgel trnek in si rekel: "Še zadnjič vržem, potem pa bom končal". Plovec se še ni prav namočil, ko je kar dobro zategnilo. Po deset minutni borbi med njim in krapom, je slednji popustil in se vdal. Poznavalci so modrovali, da je ulov težak okrog 3 kg in je s tem zmagovalc tekmovanja znan. In res je bilo tako, Rado Repič je tega dne zmagal z 5200 gramov ulovljenih rib. Naslednjih devet pa je bilo uvrščenih tako:

2. Muhič Evgen	DE Rondice	2200 g
3. Kocmut Mitja	DE Rondice	1600 g
4. Smuk Dušan	E Energetika	1450 g

5. Babič Zvonko	DE Platišča	1400 g
6. Pavlinek Jože	Vargas-Al	1100 g
7. Kuret Mario	DE KK	750 g
8. Pintarič Miran	DE Livarne	700 g
9. Kaisberger Zdravko	DE Livarne	600 g
10. Tušek Robert	DE Rondice	340 g

Prvih 10 je prejelo praktična darila, najuspešnejši pa zraven tega še pokal.

Po razglasitvi rezultatov je sledilo družabno srečanje ribičev s skromnim prigrizkom in napitkom ter analizo tekmovanja, katero bi lahko strnili v eno samo misel: "Konec dober, vse dobro". Da je vse potekalo v redu in po ribiških pravilih zasluži vso zahvalo predsednik sekcije za ribištvo pri SKEI Talum Mitja Kocmut in Uprava Taluma, ki je z donacijo omogočila, da je do tega dogodka sploh prišlo.

Milan Fajt

Priprava kolesa na sezono

Zima je čas, ko se kondicijsko pripravljamo na novo sezono tako, da bomo čim bolj telesno pripravljani. Hkrati pa je tudi čas, da pripravimo kolo na začetek kolesarske sezone, ki se za tiste vztrajne začne takoj, ko se prikažejo prvi sončni žarki. Če tega še niste storili, je skrajni čas, kajti za kolo morate skrbeti kot da je del vas. Obrestovalo se vam bo, če ga boste redno vzdrževali.

Vaše kolo vas bo vozilo v najtežjih okoliščinah in vas ne sme pustiti na cedilu, zato mora imeti poleg močne konstrukcije tudi skrbnega voznika, ki ga redno neguje in vzdržuje. Morate ga čistiti in pregledovati ter popravljati morebitne pomanjkljivosti. Kolesar mora znati sam popraviti manjše okvare, ki nastanejo med vožnjo. Na poti morate imeti tudi najosnovnejše orodje za popravila, posebej če boste potovali dalj časa po naseljenih krajih. Vzemite si čas in dobro premislite, katero orodje in katere rezervne dele morate imeti s seboj. Izberite primerno orodje in ga sortirajte. Veliko rezervne opreme lahko pritrdite pod sedež. Ne smete pa pozabiti na tlačilko.

Mnoga popravila lahko preprečite z rednim pregledovanjem in enostavnimi vzdrževalnimi deli. Čiščenje, ki je na videz enostavno, redko opravimo učinkovito in sistematsko. Najprej je potrebno odstraniti neprijetno umazanijo in prah, ostalo umazanijo odstranimo z vlažno krpo pri tem pa moramo paziti, da ne pride voda v ležaje gonilk in pedalov. Odstranimo tudi umazanijo iz skritih kotov zobnikov in zavor. Po končanem čiščenju je potrebno s čisto krpo nanesti tanko plast voska na vse nelakirane kovinske dele. Zelo pomembno pri vzdrževanju kolesa je mazanje verige (mažemo jo s posebnim mazilom za verige), zavorne in prestavne žice, prestav (najprej je potrebno

očistiti vrteča se kolesca odvečnega maziva, nato pa premazati), krogličnih ležajev (enkrat letno jih je potrebno očistiti in namazati z ležajno mastjo), zavor. Pri kolesu je zelo pomembno, da so zavorne pravilno nastavljene to pomeni, da če zavrete s suho zavoro ter se pri tem takoj ustavite (pa naj bo za prednje ali zadnje kolo). Če pa pri tem poizkusu zavora popušča, začenja drseti pa moramo najprej očistiti platišče. Če pa še to ne zadostuje, jo je potrebno zamenjati. Ročica za zaviranje na krmilu mora biti tako nastavljena, da boste ročico dosegli. Kadar jo boste najbolj potegnili, mora biti vsaj 2 cm oddaljena od krmila. Pri kolesu se splača preventivno enkrat letno zamenjati žice, čeprav niso pretrgane. Zanesljivost kolesa se s tem zelo poveča. Na dolge vožnje morate vsekakor s seboj vzeti rezervno žico. Če zavora zavira enostransko, je treba napako odpraviti. Pogosto je za to krivo kolo. Lahko, da stoji postrani v okviru. Če pa napaka ni nastala zaradi nategnjene platišča ali postrani nastavljenega kolesa, morate pravilno nastaviti zavoro. Gumici na vsaki strani kolesa morata biti enako oddaljeni od platišča. Nastavitev krmila lahko nastavimo pri vsakem kolesu, ki je odvisna od velikosti kolesa in kolesarja, ki ga krmili. Pri tem vzdrževanju pa moramo biti zelo pazljivi pri privijanju vijakov, da bodo močno pritrjeni, da ne bo prišlo do nepotrebnih padcev. Pregledati je potrebno tudi zavorne žice, da niso slučajno poškodovane ali pretrgane. Vodilo, skozi katero potuje žica, ne sme biti poškodovano. Kolo je potrebno večkrat sneti z vilic. Delo gre hitro od rok, če je vpeto z hitro vpenjalnih pestom. Dobro je doma večkrat poskusiti kranje oziroma zamenjavo plaščev, kajti to je zelo pogosta okvara. Ko boste menjavali plašč, morate biti posebej pozorni na platiščni trak. Ta varuje pred poškodba-

mi zračnic. Pri hitri vožnji po nevarni poti se napera lahko zlomi, ker so zelo obremenjene. Tudi gonilke se rade zrahljajo, zato jih je potrebno večkrat pritrditi. Verigo je tudi potrebno čistiti, od umazanije. To opravimo tako, da nastavimo verigo spredaj na najmanjšo verižnico zadaj pa na drugi najmanjši zobnik. Najprej pregledamo verigo, če je še v redu, ter očistimo s čistilnim sredstvom, na koncu pa še podmažemo. Pri kolesu je zelo pomembno, kako so nastavljeni zobniki, da med prestavljanjem ne prihaja do motečih šumov. Lahko se zgodi, da pri prestavljanju včasih vrže verigo iz zobnika. Ena izmed možnih napak je pokvarjen menjalnik ali njegov nosilec. Pri nastavljanju prestavnih žic je treba najprej dobro nastaviti prestave. To opravimo tako, da je veriga na najmanjšem zobniku in najmanjši verižnici, ter tako priredimo žico tej dolžini. Po končanem nastavljanju je potrebno vse prestave ponovno preiskusiti, če ni v redu, delo ponovimo. Zračnost v ležajih spoznamo po ohlapnosti koles ali gonilk pri vožnji. Najnevarnejša je zračnost v ležaju sprednjih vilic. Tako kolesarjenje nam bo v kratkem času uničilo navoj in s tem celotne vilice, še posebno na slabših poteh in pri večkratnem zaviranju s sprednjo zavoro. To pa odpravimo tako, da z dvema ključema istočasno privijemo matici na osi v nasprotni smeri. Preden gremo na kakšno dolgo pot je potrebno preveriti, če nam gori luč, da ne bomo ponoči vozili neosvetljeni ter s tem ogrožali sebe in drugih v prometu.

To so nekateri osnovni napotki, pa naj gre za tekmovalno ali rekreacijsko vožnjo. Bolj zahtevna opravila, ki jih ne zmorete sami, prepustite mehanikom, ki so o tem dovolj poučeni. Prihranili boste čas in zadovoljstvo. Poskrbite, da bo vaše kolo redno servisirano in vzdrževano. Le tako boste pokazali pravičen odnos do prevoznega sredstva, ki vas, upam, nikoli ne bo pustilo na cesti. To mu morate vračati z ljubeznijo ter ga primer- no negovati.

Pa srečno vožnjo.

Slavko Krajnc

R i š e m o i n p i š e m o o z d r a v j u

